

Fenntarthatóság, jogtudomány, helyi önkormányzatok

KOI GYULA¹

Absztrakt

Ezen írás célja a témakör fejlődése mérföldköveinek bemutatása. A tanulmány figyelemmel van a fenntarthatóság és a jogtudomány egyes kérdéseinek felvázolására. A cikk vizsgálja egyúttal a helyi önkormányzatok szerepét a kérdésen belül. Az esszé mind a történeti, mind az összehasonlító módszertan tapasztalatait egyaránt alkalmazza. Az anyag összefoglalja jelenlegi, kezdeti kutatásaink eredményeit.

Sustainability, jurisprudence, local governments

The goal of this writing to present of milestones of the topic. This study pays attention to outline of each questions of sustainability and jurisprudence. The paper also examines the role of local governments in the same time within the issue. Our essay applies the experiences both historical methodology, both comparative method, too. The contribution summarises the results of the initial present researches.

1.Bevezetés

A változó világ kihívásait ma jelszavak² szegélyezik. Gondolhatunk itt a rezilienciára,³ a digitalizációra, vagy a címben is jelzett fenntarthatóságra. A tudomány –benne a jogtudomány- nem teheti meg, hogy az életet magától eltaszítsa, nem zárkózhatik elefántcsonttoronyba. Bizonyos változások láttán a legelméletibb, „legelvontabb,” leginkább szobatudós társadalomkutatók is meg kell, hogy szólaljanak. (Már ha a jogtudomány tekinthető klasszikus társadalomtudománynak. A valódi (tehát dogmatikai-történeti-összehasonlító) jogtudomány inkább hasonlít a szintén szövegértelmezéshez kötődő teológiához, mint mondjuk a szociológiához, vagy a politológiához).⁴ A SARS-CoV-2 vírus okozta 2019-es (2019.

¹ Jogász, igazgatásszervező, bibliográfus. PhD., tudományos főmunkatárs, NKE ÁNTK Lőrincz Lajos Közigazgatási Jogi Tanszék; tudományos munkatárs, Társadalomtudományi Kutatóközpont Jogtudományi Intézet Alkotmány- és Közigazgatási Jogi Osztály, Közigazgatási Kutatócsoport. A szerző 2001 óta folytatja tudományos kutatásait és 2003-tól egyetemi oktatótevékenységét. Fő kutatási területe a nagy közigazgatási rendszerek (frankofón, germán, angolszász) közigazgatás-tudománya, valamint a magyar közigazgatás-tudomány; illetve az összehasonlító közigazgatás-tudomány és közigazgatási jog (Kína, Oroszország). Kutatásai középpontját elsősorban a hazai közigazgatás-tudományt ért külföldi hatások vizsgálata mellett Magyary Zoltán életművének kritikai kiadása, valamint az Államtudományi klasszikusok sorozat bevezető tanulmányai körében a legjelentősebb hazai szerzők életművének és elméleti munkásságának bemutatása jelenti. Elsősorban angol, francia, német, és orosz nyelven beszél, illetve ezek mellett kínai és latin nyelven is dolgoz fel forrásokat. Kézirat lezárva: 2022. augusztus 10.

² Az egy szóból álló jelszavak (vagy gyakran használt, kissé lealacsonyító élű kifejezéssel szlogenek) modern kifejezéssel jelentéssűrítő jellegűek, olykor évszázados, évezredes tapasztalatokat fejeznek ki, melyek részletesebb, hosszabb körülírást kívánnak. CONCHA Győző (1904): *A jelszavakról. (Amerikanizmus, liberalizmus, gentry)*. Budapest, Stephaneum. 23. ISBN nincs. Lásd a 4. oldalon írtakat. A jelszó az angolban *slogan*, a franciában *devise*, a németben *Motto*, vagy akár *Schlagwort*, az oroszban (nem éppen az ősi szláv szókészlet részeként) *лозунг* (*lozung*). Az 1904 óta lefolyt két világháború, a kommunizmus és a náciizmus rémtettei, valamint a jelen történései csak még élesebb fénybe helyezték Concha váteszi szavait.

³ BALÁZS István – GAJDUSCHEK György – KOI Gyula (2021): „Meggzűntetve megőrzés?” A közigazgatási hatósági eljárás újraszabályozása az Általános közigazgatási rendtartásról szóló törvényben. *Állam- és Jogtudomány* 2021/1. 3-23.

⁴ „A [Corpus Juris] szöveg[e] elvileg érintetlen és nem bírálható. A Corpus Juris ugyanúgy szent könyv, „a jogi kinyilatkoztatás” megtestesítője, mint a vallás számára a Biblia; minden része igaz, s így elvileg ellentmondásmentes. Ennek bizonyítása kényszeríti a glosszátort, hogy distinkciók segítségével, fő- és alfogalmak

december 31-én megjelent) koronavírus betegség (COVID-19 világitörvény vagy pandémia) okozta nehézségek mellett szembe kell néznünk 2022. február 24. napja óta az Oroszországi Föderáció, valamint Ukrajna katonai konfliktusával, melyet a NATO szövetséges euroatlanti nemzetek háborúként, az orosz fél (illetve szoros szövetségesei) a kialakult helyzetet Oroszország ukrajnai különleges katonai műveleteként (or. *Специальная военная операция России на Украине; Specialnaja voennaja operacija Rossii na Ukraine*)⁵ tekinti. Az előbbi esemény egyes energiahordozók (kőolaj, földgáz) olyan mértékű drágulását eredményezte, amely a világ gazdaság egészére kihat, beleértve a mind az ipari, mind a háztartási fogyasztókat (családokat, egyedülállókat) is. Mindezek mellett – a klímaváltozás jeleként – 2022 nyarára az aszályhelyzet is kritikussá vált Európában. Az amúgy is aszályos kontinens 2015 óta tartó megszakítatlan periódusából ugyan hazánk 2022-ig szerencsésen kimaradt,⁶ de a becsülhető aszálykár rendkívül súlyosnak látszik. 690 000 hektáron érte hazánkat július végéig aszálykár, ez tíz év összesített eredményének duplája. Ez az érintett területeken nem csak termés kiesést, hanem teljes termésvesztést jelent Békés, Hajdú-Bihar, és Csongrád-Csanád megyék érintett területein. Folyóink vízállása is mélyponton van. „Az éghajlatváltozás ránk rúgta az ajtót” – mondta az agrárminiszter – azonban ennek ellenére is „az ország kenyere biztosított.”⁷ Ukrajnában a hadihelyzet miatt a régi terményeket eladni nem lehet, a jelenlegit (legalábbis az országterület egy részén) nem tudják learatni, az újat vetőmag és parlag hiányában nincs hová elvetni, (és esetleg nincs is, aki arasson, vagy vessen). Ukrajna egyévi gabonatermése 400 millió ember ellátását fedezi. Mindez a helyzet valójában a nagy mezőgazdasági exportőr hároméves termését vonhatja ki a gazdaságból, amely főleg a kevésbé fejlett afrikai országok számára katasztrófával (éhínség, és az ebből eredő migráció) fenyegető, a világ többi része számára pedig erősen problémás. Nem beszélve arról, hogy Oroszország gabonatermelése, exportja számára sem a jelenlegi helyzet az ideális. Ez a

kialakításával legalább formális harmóniát teremthessen.” SÓLYOM László (2019): A polgári jogi felelősség hanyatlása. In: SÓLYOM László: *Documenta I. Polgári jog. II. Alkotmányjog. III. Közélet*. Szerk.: LANDI Balázs. Budapest-Gyoma, HVG-Orac – Kner Nyomda. 945, 1049, 527. ISBN 978 963 258 461 4 Ö ISBN 978 963 258 464 5 (I. kötet). ISBN 978 963 258 465 2 (II. kötet). ISBN 978 963 258 466 9 (III. kötet). I. 72-73. A „jogi kinyilatkoztatás” kifejezésre: WIEACKER, Franz (1967): *Privatrechtsgeschichte der Neuzeit. unter besonderer Berücksichtigung der deutschen Entwicklung*. Göttingen, Vandenhoeck&Ruprecht. 659., 50. ISBN nincs.

⁵ Az orosz nyelvű kifejezések, források cirillbetűs címeinek latin betűs írásra történő transliterálása során a magyar gyakorlatnak megfelelően az ún. Kniezsa István-féle nemzetközi szlavisztikai átírás szabályait alkalmazzuk. A.A. (2022): Специальная военная операция России на Украине/Specialnaja voennaja operacija Rossii [Oroszország ukrajnai különleges katonai művelete] (szócikk). In: *Megabook. Universalnaja Enciklopedija Kirilla i Mefodija* [Megabook. Cirill és Metód Egyetemes Enciklopédia] <https://megabook.ru/article/Специальная%20военная%20операция%20России%20на%20Украине> (utolsó megtekintés: 2022.08.10.). Az ukrajnai események ellenintézkedéseként az Oroszországi Föderáció ellen (már nem először) az Európai Unió szankciókat vezetett be, többek között törölték a magyarországi Telekom és Vodafone csomagjaiból az RTR Planeta orosz nyelvű televízió elérhetőségét is. Lengyelország, Magyarország, Románia, és más, Ukrajnával szomszédos, vagy közeli ország számos ukrán menekülő családot fogadott be.

⁶ PINKE Zoltán – DECSI Bálint – KARDOS Máté – KERN Zoltán – KOZMA Zsolt – ÁCS Tamás (2022): Changing patterns of soil water content and relationship with national wheat and maize production in Europe. *European Journal of Agronomy* 2022/11. Paper 126579 [oldalszámozás nélküli elektronikus kiadás] ISSN 1161-0301 <https://doi.org/10.1016/j.eja.2022.126579> (utolsó megtekintés: 2022.08.10.). MTI – MAGYAR TÁVIRATI IRODA (2022): Elkészítették Európa aszálytérképét, sokkoló a helyzet az ELTE kutatói szerint. [hvg.hu](https://hvg.hu/tudomany/20220805_aszalyhelyzet_europaban_megoldas_elte) (2022.08.05.) https://hvg.hu/tudomany/20220805_aszalyhelyzet_europaban_megoldas_elte (utolsó megtekintés: 2022.08.10.).

⁷ Katasztrófális termés kiesés várható – mondta Nagy István agrárminiszter a Bayer Showban – HírTV <https://www.youtube.com/watch?v=AhGSmAfOfI4> (utolsó megtekintés: 2022.08.10.). Háború, aszály és élelmiszerellátás – mi várható itthon és az EU-ban – Nagy István [agrárminiszter], Info Rádió Aréna [címműsor 2022. július 27-i adása] <https://www.youtube.com/watch?v=MatXUbu8nQw&t=255s> (utolsó megtekintés: 2022.08.10.).

konstelláció felelősebb, tudatosabb, takarékosabb, fenntartható magatartást kíván meg mindenki, valamennyi szereplő részéről. A fenntartható, pazarlásmentes hozzáállás a követendő út.

2. Fenntarthatóság és jog. A jogtudomány szerepe

A fenntarthatóság vonatkozásában általában három: társadalmi (ang. *society*); környezet(védelmi) (ang. *environment*); és gazdasági (ang. *economy*) pillérről szokás beszélni. Ezt a kapcsolatot három, egymást metsző Venn-diagrammal célszerű bemutatni.⁸ A jog (és a jogtudomány) mindhárom területhez: a társadalomhoz, a környezethez, és a gazdasághoz is kötődik. Helye alighanem a Venn-diagram hármasság közös metszetében van (vagy ott kellene lennie). A fenntarthatóság a fenntartható állam, a fenntartható közigazgatás és a fenntarthatósági jog szempontjából is értelmezendő. A számunkra ismert fizikai világ, és benne mind az állam, mind a társadalom összetett jelenség. Egyfelől érdekek, megatrendek határozzák meg, másfelől a társadalom leírását, kutatását az egyes tudományok: a szociológia, a politikaelmélet, a gazdaságtudományok, a környezettudományok különféle módokon szolgálják, ahogy a jog tudománya is. A jog maga annyiban mégis eltérő és sajátos, hogy a társadalommal foglalkozó tudományokkal szemben, melyek leíróak (deskriptív jellegűek), a jog előíró (preskriptív jellegű) társadalmi valóság. Az előíró jog, amely tehát az állampolgárok, a jogi személyiséggel rendelkező vagy nem rendelkező gazdasági társaságok vagy egyéb szervezetek számára normákat alkot: normatív rendelkezései alapján egyes cselekvéseket előír, tilt, vagy megenged, illetve premizál. De szankcionálhatja a nemtevést is. Illetve általánosságban amely kérdésekről a jog hallgat, az az állampolgári privátautonómia körébe tartozik. Ehhez képest a jogi szabályozás a fenntarthatóság vonatkozásában sem egyszerű „társadalmi igényfelmérés,” hanem a komplex megismerésből eredő jogi rendezés, amely végezetül alkalmas lehet egy sajátos társadalmi szintézis megfogalmazására. Ugyanakkor az állam oldaláról vizsgálódva szükséges egy elvi előfeltételezést tennünk. Ez pedig az állam helyét célozza a jogtudomány szemszögéből. Miről van szó? Ismeretes, hogy Friedrich Carl von Savigny, az egyik legjelentősebb civilista és jogi romanista, a jogintézmény (ger. *Rechtsinstitut*) fogalmának megalkotója úgy találta, hogy a legkiemelkedőbb jogintézmény a család, melyet egyenesen alapvető jogintézménynek (ger. *Rechtsinstitution*) nevezett. Nyilván a közjogi-államtudományi gondolkodásban a megtisztelő alapvető jogintézmény elnevezés az államot (illetve az azt fundamentálisan fenntartó közigazgatást) illetné meg. A közigazgatási jog, illetve a közigazgatási jog nagyjogága alá tartozó jogterületek szempontjából igaz, hogy csak azt, és csak úgy lehet tenni, amit és ahogyan a közigazgatási szabályok előírnak. Vizsgálódásaink elsősorban majd a közigazgatási jogra fókuszálnak a fenntarthatóság és jog kapcsán. Ezen belül nem kerülhetők meg a kérdés természetéből eredően a környezetvédelmi jog különféle területei, valamint mindazok a jogterületek, amelyek a fenntarthatóság biztosítása szempontjából relevánsak.

A társadalmi fenntarthatóság elmélete elismeri és céljának tekinti az egymást követő nemzedékek megfelelő életminőséghez való jogának egyenlő biztosítását, és az ezzel összefüggésben álló kötelezettségek teljesítését.⁹ Egyesek egyenesen azzal érvelnek, hogy

⁸ UNIVERSITY OF ALBERTA – MCGILL UNIVERSITY (2022): What is Sustainability? (Electronic Leaflet). Calgary-Montreal, University of Alberta and McGill University. 1-4. <https://www.mcgill.ca/sustainability/files/sustainability/what-is-sustainability.pdf> (utolsó megtekintés: 2022.08.10.).

⁹ GELENCSÉR Dániel – GOMBOS Katalin – HIDEG István Milán - SELNICEAN László (2021): Előszó. In: GELENCSÉR Dániel – GOMBOS Katalin – HIDEG István Milán - SELNICEAN László: *Uniós polgári eljárásjogi vívmányok a társadalmi fenntarthatóság szolgálatában.* (Szerk. GELENCSÉR Dániel – SELNICEAN László) Budapest, Ludovika Egyetemi Kiadó, 2021. 208., 9-10. ISBN 978-963-531-411-9 (nyomtatott) ISBN 978-963-531-412-6 (elektronikus PDF) ISBN 978-963-531-413-3 (ePUB)

napjainkban „új földtörténeti korszakot nyitott az emberiség”. Mi vagyunk az összes természeti tényező közül a legnagyobb hatással a Föld változásaira. A jelenkor „antropocén korszak,” amely nehezen értelmezhető. A fenntartható fejlődésre átállás paradigmaváltást jelent. Sok dolgot értünk belőle, de még többet ezután kell megtanulnunk.¹⁰ Az ember érzése jelenleg mégis az, hogy egy lépést haladunk előre, két lépést pedig hátra.¹¹

Csath Magdolna rámutat, hogy az a fejlődés fenntartható, amely úgy elégíti ki a jelen szükségleteit, hogy azzal nem veszélyezteti a jövő generációk szükségleteinek kielégíthetőségét.¹² A társadalmi fenntarthatóság elmélete elismeri és céljának tekinti az egymást követő nemzedékek megfelelő életminőséghez való jogának egyenlő biztosítását, és az ezzel összefüggésben álló kötelezettségek teljesítését.¹³ A kevés fenntarthatóság és jog körében született hazai kutatás (amelyek közül most csak példákat hozunk) ugyanúgy foglalkoznak a hazai élő jogban anakronisztikusan ható „szegényjog” kérdésével az EU polgári jog és a fenntarthatóság körében, ahogy a szellemi alkotások és a fenntartható fejlődés is előkerül.¹⁴

3.Fenntarthatóság és önkormányzatok

Az a tény, hogy a települések, főként a városok¹⁵ működése, fejlődési útja a fenntarthatóság szempontjából kiemelkedő jelentőségű, mindezt a környezetpolitika¹⁶ és annak tudományos irodalma rögzítette. A település fenntarthatósága, állóképessége és alkalmazkodóképessége (reziliencia) többféle követelmény, elvárás formájában jelenik meg.

- 1)A település természeti erőforrásainak fenntartható biztosítása;
- 2)Hatékony földhasználat és településszerkezet;
- 3)Települési funkciók biztosítása;
- 4)Hatékony infrastruktúrák létrehozása és fenntartása;

¹⁰ KÖRÖSI Csaba: Előszó. In: CSATH Magdolna – HORVÁTH Klaudia – NAGY Balázs – TAKSÁS Balázs: *A fenntarthatóság árnyalatai*. (Szerk.: CSATH Magdolna). Budapest, Ludovika Egyetemi Kiadó, 2020. 206., 7-10. ISBN 978-963-531-308-2 (nyomtatott) ISBN 978-963-531-309-9 (elektronikus PDF) ISBN 978-963-531-310-5 (ePUB).

¹¹ LENIN, Vladimir Il'ic: *Egy lépés előre, két lépés hátra. (Pártunk válsága)*. Budapest, 1978. 290. ISBN nincs.

¹² CSATH Magdolna (2020): Gazdasági fenntarthatóság: a gazdasági szerkezet szerepe. In: CSATH Magdolna – HORVÁTH Klaudia – NAGY Balázs – TAKSÁS Balázs: *A fenntarthatóság árnyalatai*. (Szerk.: Csath Magdolna). Budapest, Ludovika Egyetemi Kiadó. 206., 13-14. ISBN 978-963-531-308-2 (nyomtatott) ISBN 978-963-531-309-9 (elektronikus PDF) ISBN 978-963-531-310-5 (ePUB)

¹³ GELENCSÉR Dániel (2021): A szegényjog mint a társadalmi fenntarthatóság procedurális eszköze. – Nemzeti hagyományok vs. európai uniós vívmányok. In: GELENCSÉR Dániel – GOMBOS Katalin – HIDEG István Milán - SELNICEAN László: *Uniós polgári eljárásjogi vívmányok a társadalmi fenntarthatóság szolgálatában*. (Szerk. GELENCSÉR Dániel – SELNICEAN László) Budapest, Ludovika Egyetemi Kiadó. 208., 51-96. ISBN 978-963-531-411-9 (nyomtatott) ISBN 978-963-531-412-6 (elektronikus PDF) ISBN 978-963-531-413-3 (ePUB)

¹⁴ KESERŐ Barna Arnold (2019): A fenntartható fejlődés fogalmi kialakulása és különböző jelentéssíkjai. A Keserő Barna Arnold: *A fenntartható fejlődés hatása a szellemi tulajdon-védelem rendszerére*. (Lekt.: Menyhárd Attila). Budapest, Dialóg Campus. 310., 15-86. ISBN 978-615-6020-48-2 (nyomtatott) ISBN 978-615-6020-49-9 (elektronikus).

¹⁵ NEWMAN, Peter – KENWORTHY, Jeffrey R. (1999): *Sustainability and the Cities. Overcoming automobile dependence*. Washington, D.C. – London, Covelo Island Press – Kogan Page. 350. FITZGERALD, Joan – MOTTA JR., Michael Julius (2012): *Cities and Sustainability I. Critical concepts in Urban Studies. Theoretical perspectives on cities and* London, Routledge. 150. ISBN 978-041-5671-000

¹⁶ KOLOSZÁR Miklós (2003): *A környezet – védelem, -politika, és –gazdálkodás alapjai. Urbanisztika III*. Budapest, BKÁE ÁFK Közigazgatásszervezési és Urbanisztikai Tanszék. 157. ISBN nincs.

- 5) Környezetkímélő közlekedési rendszer;
- 6) Társadalmi folyamatokhoz igazodás;
- 7) Társadalmi esélyegyenlőség és koherencia;
- 8) A település rezilienciája (éghajlatváltozás, katasztrófák elleni védekezés).

Kapcsolódó releváns önkormányzati hatáskörök és feladatok.

- 1) Jogalkotás;
- 2) Hatósági feladatok;
- 3) Tervezés és stratégialkotás;
- 4) Tájékoztatás és monitoring;
- 5) Környezetvédelmi közszolgáltatások biztosítása;
- 6) Társadalmi szemléletformálás.

Ezek a feladatszabások részben megadják a helyi önkormányzat és a fenntarthatóság kapcsolódásának dimenzióit. A környezetvédelmi feladatok sokasága is jellemző e körben, valamint a reziliencia követelménye a helyi önkormányzatok és a fenntarthatóság körében fennáll.¹⁷

Felhasznált irodalom

A.A. (2022): Специальная военная операция России на Украине/Specialnaja voennaja operacija Rossii [Oroszország ukrainai különleges katonai művelete] (szócikk). In: *Megabook. Universalnaja Enciklopedija Kirilla i Mefodija* [Megabook. Cirill és Metód Egyetemes Enciklopédia]

<https://megabook.ru/article/Специальная%20военная%20операция%20России%20на%20Украине> (utolsó megtekintés: 2022.08.10.). ISBN nincs.

BALÁZS István – GAJDUSCHEK György – KOI Gyula (2021): „Megszüntetve megőrzés?” A közigazgatási hatósági eljárás újraszabályozása az Általános közigazgatási rendtartásról szóló törvényben. *Állam- és Jogtudomány* 2021/1. 3-23.

CONCHA Győző (1904): *A jelszavakról. (Amerikanizmus, liberalizmus, gentry)*. Budapest, Stephaneum. 23. ISBN nincs.

CSATH Magdolna (2020): Gazdasági fenntarthatóság: a gazdasági szerkezet szerepe. In: CSATH Magdolna – HORVÁTH Klaudia – NAGY Balázs – TAKSÁS Balázs: *A fenntarthatóság árnyalatai*. (Szerk.: Csath Magdolna). Budapest, Ludovika Egyetemi Kiadó. 206., 13-58. ISBN 978-963-531-308-2 (nyomtatott) ISBN 978-963-531-309-9 (elektronikus PDF) ISBN 978-963-531-310-5 (ePUB)

¹⁷ HETESI Zsolt (2018): A települési önkormányzatok szerepe. In: BARANYAI Gábor – CSERNUS Dóra Ildikó szerk.: *A fenntartható fejlődés és az állam feladatai*. Budapest, Dialóg Campus. 253-278.

FITZGERALD, Joan – MOTTA JR., Michael Julius (2012): *Cities and Sustainability I. Critical concepts in Urban Studies. Theoretical perspectives on cities and London*, Routledge. 150. ISBN 978-041-5671-000

GELENCSÉR Dániel (2021): A szegénység mint a társadalmi fenntarthatóság procedurális eszköze. – Nemzeti hagyományok vs. európai uniós vívmányok. In: GELENCSÉR Dániel – GOMBOS Katalin – HIDEG István Milán - SELNICEAN László: *Unió polgári eljárásjogi vívmányok a társadalmi fenntarthatóság szolgálatában*. (Szerk. GELENCSÉR Dániel – SELNICEAN László) Budapest, Ludovika Egyetemi Kiadó. 208., 51-96. ISBN 978-963-531-411-9 (nyomtatott) ISBN 978-963-531-412-6 (elektronikus PDF) ISBN 978-963-531-413-3 (ePUB)

GELENCSÉR Dániel – GOMBOS Katalin – HIDEG István Milán - SELNICEAN László (2021): Előszó. In: GELENCSÉR Dániel – GOMBOS Katalin – HIDEG István Milán - SELNICEAN László: *Unió polgári eljárásjogi vívmányok a társadalmi fenntarthatóság szolgálatában*. (Szerk. GELENCSÉR Dániel – SELNICEAN László) Budapest, Ludovika Egyetemi Kiadó, 2021. 208., 9-10. ISBN 978-963-531-411-9 (nyomtatott) ISBN 978-963-531-412-6 (elektronikus PDF) ISBN 978-963-531-413-3 (ePUB)

GOMBOS Katalin (2021): A társadalmi fenntarthatóság és az uniós polgári eljárásjog kapcsolatáról általában. – Bevezetés. In: GELENCSÉR Dániel – GOMBOS Katalin – HIDEG István Milán - SELNICEAN László: *Unió polgári eljárásjogi vívmányok a társadalmi fenntarthatóság szolgálatában*. (Szerk. GELENCSÉR Dániel – SELNICEAN László) Budapest, Ludovika Egyetemi Kiadó, 2021. 208., 11-50. ISBN 978-963-531-411-9 (nyomtatott) ISBN 978-963-531-412-6 (elektronikus PDF) ISBN 978-963-531-413-3 (ePUB)

HETESI Zsolt (2018): A települési önkormányzatok szerepe. In: BARANYAI Gábor – CSERNUS Dóra Ildikó szerk.: *A fenntartható fejlődés és az állam feladatai*. Budapest, Dialóg Campus. 253-278.

KESERŰ Barna Arnold (2019): A fenntartható fejlődés fogalmi kialakulása és különböző jelentéssíkjai. A Keserű Barna Arnold: *A fenntartható fejlődés hatása a szellemi tulajdonvédelem rendszerére*. (Lekt.: Menyhárd Attila). Budapest, Dialóg Campus. 310., 15-86. ISBN 978-615-6020-48-2 (nyomtatott) ISBN 978-615-6020-49-9 (elektronikus)

KOLOSZÁR Miklós (2003): *A környezet -védelem, -politika, és -gazdálkodás alapjai. Urbanisztika III*. Budapest, BKÁE ÁFK Közigazgatásszervezési és Urbanisztikai Tanszék. 157. ISBN nincs.

KÖRÖSI Csaba: Előszó. In: CSATH Magdolna – HORVÁTH Klaudia – NAGY Balázs – TAKSÁS Balázs: *A fenntarthatóság árnyalatai*. (Szerk.: CSATH Magdolna). Budapest, Ludovika Egyetemi Kiadó, 2020. 206., 7-10. ISBN 978-963-531-308-2 (nyomtatott) ISBN 978-963-531-309-9 (elektronikus PDF) ISBN 978-963-531-310-5 (ePUB)

LENIN, Vladimir Il'ič (1978) [1904]: *Egy lépés előre, két lépés hátra. (Pártunk válsága)*. Budapest, 1978. 290. ISBN nincs.

MTI – MAGYAR TÁVIRATI IRODA (2022): Elkészítették Európa aszálytérképét, sokkoló a helyzet az ELTE kutatói szerint. hvg.hu (2022.08.05.) https://hvg.hu/tudomany/20220805_aszalyhelyzet_europaban_megoldas_elte (utolsó megtekintés: 2022.08.10.).

NAGY István (2022a): Háború, aszály és élelmiszerellátás – mi várható itthon és az EU-ban – Nagy István [agrárminiszter], Info Rádió Aréna [című műsor 2022. július 27-i adásában interjú] <https://www.youtube.com/watch?v=MAtXUbu8nQw&t=255s> (utolsó megtekintés: 2022.08.10.).

NAGY István (2022b): Katasztrófális termés kiesés várható – mondta Nagy István agrárminiszter a Bayer Showban – HírTV [2022 júliusi interjú részlet újraközlése a televíziós YouTube platformon] <https://www.youtube.com/watch?v=AhGSmAfof14> (utolsó megtekintés: 2022.08.10.).

NEWMAN, Peter – KENWORTHY, Jeffrey R. (1999): *Sustainability and the Cities. Overcoming automobile dependence*. Washington, D.C. – London, Covelo Island Press – Kogan Page. 350.

PINKE Zoltán – DECSI Bálint – KARDOS Máté – KERN Zoltán – KOZMA Zsolt – ÁCS Tamás (2022): Changing patterns of soil water content and relationship with national wheat and maize production in Europe. *European Journal of Agronomy* 2022/11. Paper 126579 [oldalszámolás nélküli elektronikus kiadás] ISSN 1161-0301 <https://doi.org/10.1016/j.eja.2022.126579> (utolsó megtekintés: 2022.08.10.).

SÓLYOM László (2019): A polgári jogi felelősség hanyatlása. In: SÓLYOM László: *Documenta I. Polgári jog. II. Alkotmányjog. III. Közélet*. Szerk.: LANDI Balázs. Budapest-Gyoma, HVG-Orac – Kner Nyomda. 945, 1049, 527. ISBN 978 963 258 461 4 Ö ISBN 978 963 258 464 5 (I. kötet). ISBN 978 963 258 465 2 (II. kötet). ISBN 978 963 258 466 9 (III. kötet). I. 72-73.

UNIVERSITY OF ALBERTA – MCGILL UNIVERSITY (2022): What is Sustainability? (Electronic Leaflet). Calgary-Montreal, University of Alberta and McGill University. 1-4. <https://www.mcgill.ca/sustainability/files/sustainability/what-is-sustainability.pdf> (utolsó megtekintés: 2022.08.10.).

WIEACKER, Franz (1967): *Privatrechtsgeschichte der Neuzeit. unter besonderer Berücksichtigung der deutschen Entwicklung*. Göttingen, Vandenhoeck&Ruprecht. 659., 50. ISBN nincs.